

ШЛЯХИ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тишковець В.В.

кандидат с- г. наук

Україна, Харків, ХНАУ ім. В. В. Докучасва

Школенко О.В.

магістр

Україна, Харків, ХНАУ ім. В.В. Докучасва

В статье охарактеризованы основные принципы экономического стимулирования землеохранной деятельности в современных рыночных условиях Украины.

The article is about the main principles of economical stimulation of land protectoral activity in Ukraine under the modern market conditions.

Земельна політика розглядається як сукупність принципів та інструментів, за допомогою яких відстоюються інтереси громадян у галузі землекористування. Найбільш актуальними проблемами земельної політики України є проблема трансформації державної власності на землю і регулювання прав щодо використання земель всіх форм власності. Передача земель у приватний сектор економіки повинна супроводжуватися регулюванням прав щодо використання земель. Інструменти такого регулювання повинні бути спрямовані на попередження деградації і використання земель.

Сучасна науково-технічна революція, породжуючи багато природоохоронних проблем, разом з тим надає нові можливості їх розв'язання.

Охорона довкілля в рамках екологічної економіки розглядається як взаємозв'язок людини з середовищем, який відображає характер суспільних виробничих відносин. Масштаби природоохоронної діяльності в її сучасному вигляді є не чим іншим, як відображенням реальних економічних суспільно-виробничих відносин. Ці відносини носять, безумовно, об'єктивний характер і не залежать від волі і свідомості людей. Суспільно-історична виробнича практика підтверджує наявність причинно-наслідкових взаємозв'язків між станом використання природних ресурсів, якістю біосфери і виробничо-господарської діяльності людини в тому або іншому регіоні[2].

Земельний кодекс України закріплює систему економічних стимулів, застосування яких має підвищити зацікавленість власників та користувачів землі в оптимальному використанні своїх земель, у запобіганні негативного впливу господарської діяльності на кількісний та якісний стан сільськогосподарських, лісогосподарських та інших угідь,

у поліпшенні екологічного стану земельних ділянок. Серед таких стимулів законодавець визначає надання податкових і кредитних пільг, звільнення від плати за земельні ділянки, дотації і компенсації громадянам та юридичним особам, які виконують заходи щодо раціонального використання та охорони земель. Зокрема, юридичні особи та громадяни можуть мати податкові і кредитні пільги, якщо за власні кошти здійснюють заходи, передбаченні загальнодержавними та регіональними програмами використання та охорони земель. Так, Законом України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 - 2015 роки» від 21 вересня 2000 р. визначається, що основними завданнями Програми у сфері охорони та відтворення земельних ресурсів є: оптимізація площ сільськогосподарських угідь та зменшення їх розораності; удосконалення структури земель сільськогосподарського призначення та їх збагачення природними компонентами; впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території; обмеження руйнівного інтенсивного використання екологічно уразливих земель; здійснення консервації сільськогосподарських угідь з дуже дефльованими ґрунтами на схилах крутизною понад 5-7 градусів. При цьому основними джерелами фінансового забезпечення цих заходів є кошти державного і місцевих бюджетів, фондів охорони навколишнього середовища у складі бюджетів усіх рівнів, гранти міжнародних екологічних організацій тощо. Водночас Програма може здійснюватися підприємствами всіх форм власності.

Суб'єкти аграрного природокористування повинні економічно стимулюватись за конкретні заходи (здійснення консервації сільськогосподарських угідь, будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд, створення полезахисних лісосмуг, лісових насаджень у водоохоронних зонах, терасування крутих схилів, окультурення природних кормових угідь, проведення хімічної та гідротехнічної меліорації ґрунтів, протиерозійний обробіток ґрунту тощо), що проводяться за їх кошти і піддаються простому визначенню та прямо або опосередковано будуть забезпечувати стійкість агроландшафтів і суміжно розташованих водних об'єктів.

Усі вони увійшли до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17. 09. 1996 р.

Механізм економічного стимулювання землекористувачів за підвищення родючості ґрунту на їх земельних ділянках може стати важливим елементом системи державного управління аграрним землекористуванням.

Відшкодовувати землекористувачу витрати на підвищення родючості ґрунту повинен власник землі. Держава, як власник, компенсує свої витрати на виплату

компенсації за приріст родючості за рахунок того, що новий землекористувач буде сплачувати більшу суму земельного податку, оскільки бонітет землі та її вартість будуть вищими. Приватний власник, завдяки зростанню вартості землі, одержує можливість більш вигідно продати її або ж збільшити вартість оренди при здачі земельної ділянки в тимчасове користування на новий строк і також може повернути понесені ним витрати на компенсацію землекористувачу за набуту родючість ґрунту. Отже, у будь-якому разі власник землі повинен купувати набутий приріст родючості, що є власністю землекористувача, як наслідок вкладення грошей та праці в поліпшення якості землі. Якщо ж за час користування земельною ділянкою землекористувач погіршив її родючість, - він повинен сплатити власнику компенсацію за вчинену шкоду.

Реалізація економічного стимулювання землеохоронної діяльності на практиці можлива за допомогою таких конкретних методів[1]: 1. *Звільнення від плати за землю площ:*

- а) законсервованих сільськогосподарських угідь,
- б) зайнятих під створення полезахисних лісосмуг,
- в) зайнятих протиерозійними гідротехнічними спорудами.

2. *Звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їхнього стану, в період передбачений проектом проведення робіт.*

3. *Надання податкових пільг за рахунок прискореної амортизації:*

- а) ґрунтозахисної техніки,
- б) протиерозійних гідротехнічних споруд.

4. *Надання пільгових кредитів та позичок на придбання протиерозійної техніки для обробітку ґрунту, будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд, здійснення лісомеліорації, хімічної меліорації ґрунтів, інших природоохоронних заходів.*

5. *Звільнення від податків тієї частини прибутку, що спрямована на розв'язання екологічних проблем.*

Доцільно також розробити систему заліку в рахунок платежів за використання земельної ділянки тих коштів, що суб'єкт аграрного землекористування витратив на виконання земле охоронних заходів. Така система також виконує роль дієвого економічного стимулятора впровадження природозберігаючих заходів, оскільки частина платежів за використання земельних ресурсів трансформується у джерело інвестицій природоохоронного призначення і залишається у сільськогосподарського товаровиробника у вигляді інвестиційної податкової субсидії. В умовах економічної

кризи, коли засоби прямого економічного стимулювання раціонального землекористування та охорони земель не можуть активно розвиватись через дефіцит фінансових ресурсів, подібна система стимулювання є основним засобом нагромадження коштів на природоохоронні інвестиції.

Також важливою складовою частиною механізму заохочення суб'єктів сільського господарства до оптимізації землекористування є методи економічного стимулювання концентрації землекористувань і землеволодінь. На жаль, сьогодні в практиці агроекологічного регулювання України вони поки що не використовуються. Проте з початком процесу консолідації земель в сільському господарстві застосування вищевказаних методів та методів економічного стимулювання землеохоронної діяльності є обов'язковою умовою забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Перелік посилань

1. *Третьяк А.М., Дорош О.С. Управління земельними ресурсами. - Вінниця: Нова Книга, 2006. - 360 с.*
2. *Туниця Ю.Ю. Екоекономіка і ринок: подолання суперечностей. - К: Знання, 2006. - 314 с.*